

INDLEDNING

AF MERETE HAVGAARD, LEKTOR, UC SJÆLLAND

Journalist Katrin Müller-Walde rapporterer i artiklen *Læsepædagogik ud fra 1:1-princippet* om Tysklands udfordringer angående børn og unges læseudvikling og videreformidler et bud på en løsning.

Tyskland fik ligesom Danmark et chok, da de første PISA-resultater kom i 2001. I den tyske selvforståelse troede man, at det gik meget godt med elevernes læse- og skriveudvikling, også selv om man i nogen tid havde været klar over, at skolesystemet i Tyskland ikke magtede at bryde den sociale arv med hensyn til uddannelsesniveau – præcis som vi kender det fra Danmark.

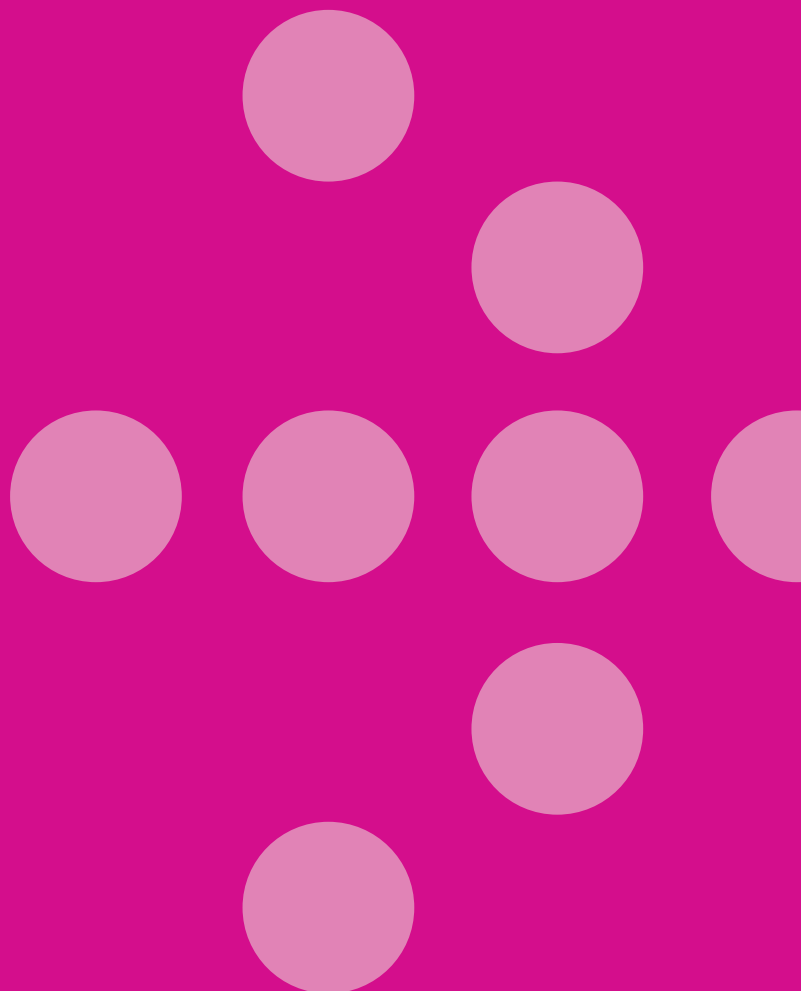
I kølvandet på PISA-resultaterne blev der som noget nyt taget initiativ til en særlig mentor-ordning 1:1, og det er denne ordning, som Katrin Müller-Walde fortæller om i artiklen. Hun er selv formand for foreningen.

Det særlige ved den ordning er den personlige og tætte kontakt mellem en læse-mentor (der er hentet uden for skoleverdenen, det kan fx være en pensionist) og en elev, der har behov for ekstra støtte og opmuntring til at udvikle sin læsning. Det afgørende er altså ikke, at eleven skal følge en bestemt metode for læseundervisning, men tanken er derimod, at mentoren har et personligt engagement, der kan motivere eleverne. Mentoren er en læser, de kan spejle sig i, og som kan give dem anerkendelse og ros i deres hårde arbejde med at blive bedre til at læse.

I Danmark er der også i kølvandet på PISA-resultaterne blevet igangsat mange forskellige initiativer for at forbedre læseniveauet – bl.a. indførelse af nationale test i læsning, uddannelse af flere læsevejledere, særligt fokus på faglig læsning mv. I forhold til motivation og rollemodeller har indsatsen i Danmark primært foregået *inden for* skolens rammer. Fx opererer mange skoler med makker-

læsning, hvor en yngre og en ældre elev er læsemakkere, der gennem et samarbejde kan styrke læsefærdigheden og –motivationen hos både den yngre og ældre elev.

Der findes også initiativer, der rækker ud over skolens rammer, som fx netværket *Ordet fanger*, der vil styrke læsningen gennem et samarbejde mellem bl.a. forlag, forfattere, biblioteker, videncentre og supermarkeder. Men vi har ikke for alvor flyttet elevernes arbejde med læseudviklingen *uden for* skolens rammer. Disse erfaringer har tyskerne nu gjort i større stil – og med foreløbig positive resultater.

LÆSEPÆDAGOGIK UD FRA 1:1-PRINCIPPET

ET PRAKSISORIENTERET BIDRAG TIL UDDANNELSESDEBATTEN I TYSKLAND

AF KATRIN MÜLLER-WALDE, JOURNALIST PÅ DEN TYSKE TV-KANAL ZDF'S KULTUR- OG VIDENSKABSREDAKTION

OG NATIONAL FORMAND FOR DET FRIVILLIGE INITIATIV MENTOR – DIE LESELERNHILFER.

Siden Murens fald har Tyskland arbejdet på at vokse sammen – både politisk, økonomisk og kulturelt. I den sammenhæng er der næppe noget område, der er mere omstridt end skolen. Børneopdragelse rører ved samfundets rødder, ja ved selve kernen af den personlige identitet. Det forklarer imidlertid kun delvist, hvorfor tyskerne har så store problemer med at skabe en tidssvarende og ensartet undervisnings- og læsepædagogik

For at lægge afstand til de autoritære opdragelsesmetoder blev der i Tyskland efter krigen indført et føderalt uddannelsessystem, som stadig holdes i hævd. Lærere måtte i flere årtier udelukkende formidle viden på halvdagsbasis, de måtte ikke opdrage børnene. Denne kompetence lå efter datidens samfundsopfattelse først og fremmest hos familien. Praksis viser imidlertid mere og mere, at især børn fra socialt udsatte familier af samme grund kommer mere og mere til kort. Tyskland må tænke fuldstændigt anderledes. For fortsat at kunne være med helt fremme i den internationale konkurrence bør et barns muligheder for at få en uddannelse ikke længere være direkte afhængige af forældrenes sociale status. Private initiativer over hele landet forsøger at hjælpe. Ud fra eksemplet *Mentor – Lær at læse-hjælperne* bliver det tydeligt, hvad der gør forskellen.

„Goddag, jeg kan ikke læse...“

Forestil dig, at du er redaktør på en avis; telefonen ringer, og i den anden ende hører du en stemme, der siger: „Goddag. Jeg hedder Nora, er 23 år og kan ikke læse. Vil du ikke nok hjælpe mig?“

Omtrent sådan skal det være gået for sig i marts 2011. Kort tid efter skrev avisen *Berliner Zeitung* om

denne kvinde, om Nora Bufé og hendes forældre – moren er tysker, faren libanesiser. Ingen af dem havde læst for Nora, da hun var barn. I hjemmet var der kun få bøger. Alligevel var det hver gang lykkedes hende at klare sig igennem skolen ved hjælp af forskellige småtricks – fra diktat til diktat, fra stil til stil. Den lille Nora blev til en voksen kvinde. Hun klarede folkeskolens afgangseksamen og blev kok.

Nora er ikke noget enkeltstående tilfælde. Den unge kvinde med ben i næsen hører til de 7,5 millioner funktionelle analfabeter, der ifølge *Bundesverband Alfabetisierung und Grundbildung e.V.* („Den Tyske forening for alfabetisering og basal uddannelse“), p.t. findes i Tyskland – det er over 14 % af de erhvervsaktive. Kvinder og mænd, der kun kan læse og skrive som elever i første og anden klasse. Tager man højde for, at mindreårige (det vil sige børn og unge under 18 år) og pensionister ikke indgik i undersøgelsen, der blev foretaget af Hamborgs Universitet, bliver resultatet endnu voldsommere.

Katrin Müller-Walde er uddannet civiløkonom (Universität Berlin), og har arbejdet som journalist i 20 år med politik som speciale. I 2005 udgav hun bogen *Warum Jungen nicht mehr lesen und wie wir das ändern können* („Hvorfor drenge ikke læser mere, og hvordan vi kan lave om på det“) på det tyske forlag Campus. Den blev udsendt i en fuldstændigt revideret udgave i 2010. Katrin Müller-Walde er national formand for det frivillige initiativ *Mentor – Die Leselernhelfer* („Mentor – Lær at læse-hjælperne“), der p.t. organiserer 6.000 mentorer og 7.500 mentees.

Chokket har sat dybe spor

Allerede i 2001 påpegede OECD med resultaterne fra den første PISA-undersøgelse, at Tyskland (eller rettere sagt: de 14-15-årige tyskere) havde læsefærdigheder, som lå under medlemsstaternes gennemsnit. Dengang slog politikerne alarm. Både statslige og private initiativer til fremme af læsefærdigheden skød op som paddehatte. Heldagsskolen, som er en helt naturlig ting andre steder i Europa, blev pludselig også et issue i den offentlige debat i Tyskland. For hvert år, der gik, blev den tanke stadig mere accepteret. Spørgsmål om opdragelse blev nu genstand for en samfundsdebat, der også førtes i det offentlige rum, og var ikke længere en sag, der udelukkende vedrørte familien. Siden er de berørte i stadig større omfang gået på gaden – forældre og lærere, elever og studerende – hvor de kræver, at staten træder i karakter. Det er nødvendigt med en voldsom *national* kraftanstrengelse for uddannelse, lyder kravet. Uddannelse må ikke længere være et føderalt anliggende – altså alene være delstaternes ansvar.

Ganske vist har Tyskland vundet lidt terræn tilbage i mellemgruppen hos de 15-årige. Det viser de aktuelle PISA-resultater fra 2010. I den øverste gruppe er der derimod ingen fremgang. Højtbegavede bliver stadigvæk ikke hjulpet tilstrækkeligt i Tyskland. Noget lignende gælder desværre også for de svageste elever – tosprogede for eksempel, og drenge. Netop de får i „digternes og tænkerens land“, som Tyskland med et bevinget ord også kaldes, anno 2011 hverken hjælp nok derhjemme eller i skolen. Resultatet er, at 80.000 unge stadig forlader skolen hvert år uden en afsluttende eksamen. Vi må huske på, at Nora Bufé fra Berlin klarede den tyske folkeskoles 8-årige afgangseksamen.

„Goddag, jeg kan læse...“

Det kan jo ikke fortsætte på den måde! Siden PISA-chokket er der flere og flere tyskere, der tænker sådan, og henvender sig per telefon eller mail til os i *Mentor – Die Leselernhelfer e.V* for at melde sig som frivillige. Det foregår typisk sådan her: „Goddag, jeg kan læse, elsker bøger og vil gerne hjælpe“. Det er enten veluddannede eller bare dannede mennesker, der gerne vil være mentorer: apotekere, pensionerede lærere, andre pensionister, studerende, hjemmegående og også ældre elever. De kan allesammen godt lide at læse, de holder af Goethe eller Grass, af unge ukendte forfattere eller bare af velfortalte historier. Derudover kan de begejstre ikke-læsere ved at fremstå som et konkret forbillede. Men det er langt fra alt.

Mentor-princippet: „En til en“

Det specielle ved vores mentorer er, at de altid udelukkende arbejder med en mentee ad gangen. Fra læseforskningen ved vi, at dette 1:1-princip er det mest langtidsholdbare middel til at skabe læselyst. Hvorfor? Fordi indlæring kræver relationer. Ro, tryghed og ros. Ros, ros og mere ros. Ved de ugentlige møder mellem mentor og mentee vokser agtelse og fortrolighed helt naturligt og fører til sidst til en positiv relation som i det følgende eksempel:

Kema, der er 10 år og fra Frankfurt, men født i Afghanistan, begyndte pludselig at læse, fordi han godt kunne lide sin mentor. Han fortæller: „Først tænkte jeg, at læsning er åndssvagt. Men Werner blev ved med at komme, selv når jeg var uartig... Han lagde mærke til, hvad jeg fortalte, og nogle gange havde han også taget chokolade med til mig!“, fortæller Kemal begejstret. Hans mentor Werner på 64 år, som er tidligere chef for et lille firma, tog tydeligvis Kemal alvorligt lige fra begyndelsen. Han fik ham til at åbne sig. I starten, da de lærte hinanden at kende, talte de sammen, og spillede fodbold. Først bagefter begyndte de at læse sammen, hvorefter Kemal virkelig havde lyst til det. Det kendte knægten, der to år tidligere var kommet til Tyskland med sine forældre, ikke noget til fra skolen.

Pointen var, at det skulle være sjovt at være sammen med hans mentor. Det var ikke skolebogen, der var i centrum, men derimod små tekster med store bogstaver om hurtige biler, vilde stammekrigere eller spændende fodbold.

I dag forstår han endelig, hvad der bliver talt om i undervisningen, og kan følge med i lærerens opgaver. Det basale hjælpetilbud tog direkte udgangspunkt i Kemals behov.

Det kan ikke siges for ofte: For at skabe læselyst er det nødvendigt med et følelsesmæssigt stabilt miljø, en fast kontaktperson, som giver mentee'en følelsen af, at hans eller hendes interesser, evner og ønsker betyder noget for nogen. Til min store skuffelse læser og hører jeg den ene gang efter den anden – også fra folk, der egentlig burde vide bedre, som fx den indflydelsesrige *Stiftung Lesen* („Læsefonden“) – at det modsatte bliver bragt til torvs. Medierne beretter om pr-orienterede kampagner som „TV-Promis lesen vor“ („Kendte tv-personligheder læser op“), om „Lustige Lesenächte“ („Sjove nætter i læsningens tegn“) eller „Buchcoverwäscheleinen“ („Tørresnor med bogomslag“), der bliver hængt op mellem træ-

erne i centrum af byen Mainz. Sådan nogle kampagner er sikkert velmente og uden tvivl uskadelige for børn. Men de misser fuldstændig kernen af, hvad de læseumotiverede i virkeligheden har brug for, nemlig at blive opfattet som individer. Virkningen af kampagnerne fordufter derfor også som en dråbe på en varm sten, og skaber kun et maksimum af nytte for de kendte eller institutionerne, der ønsker at profilere sig med den slags kampagner.

Heroverfor har *Mentor – die Leselernhelfer e.V.* skrevet det pr-mæssigt set klart mere kedelige, men til gengæld mere effektive „1:1-princip“ på sine faner. Vi er parat til at gribe fat om nældens rod – for børnenes skyld. I løbet af min research til bogen *Warum Jungen nicht mehr lesen und wie wir das ändern* gennemgik jeg talrige studier af læse- og hjerneforskere (fx Marian Whiteheads *Supporting*

Languages and Literacy Development in the early years), og så også på praktiske erfaringer fra den engelsksprogede verden. En til en-princippet var det, der til sidst overbeviste mig om, at jeg også på det personlige, rent praktiske plan skulle støtte initiativet *Mentor – Die Leselernhelfer*. I 2006 grundlagde jeg i delstaten Hessen en lokal underforening, og rekrutterede de første 100 mentorer. I dag arbejder 6.000 mentorer og 7.500 mentees over hele Tyskland efter det nævnte princip. Og der kommer flere til hver dag.

Udholdenhed betaler sig

Og hvad med resultaterne? De første positive resultater indfinder sig ifølge vores observationer ved regelmæssigt arbejde med barnet efter ca. seks måneder. Til at begynde med forbedrer eleverne deres standpunkt i tysk (som modersmål) med ét karakterpoint.

Senere får også andre skolefag gavn af læsetræningen. Den 76-årige boghandler Otto Stender gjorde allerede for syv år siden netop den erfaring, og gav ikke op.

På hans stutteri i nærheden af Hannover havde en pige fanget hans opmærksomhed, fordi hun meget sjældent talte. Vanessa, der dengang var 12 år, voksede op sammen med sine fire søskende hos en enlig mor, men turde ingenting og stod altid ved havelågen og så trist ud. Otto Stender tilbød hende, at hun kunne prøve at ride. Senere læste de så også sammen. Efter godt et års tid skiftede hun fra den meget basale *Hauptschule* til den erhvervsorienterede *Realschule*, og kom herefter på gymnasiet. Med sin studentereksamen i lommen læser hun nu til dyrlæge. Sikke en udvikling!

Vanessa, som i dag er 20 år, kommer ligesom Nora Bufé fra Berlin fra en udsat familie. Også hjemme hos hende var bøger en mangelvare. Hvad kunne der mon være blevet af Nora, hvis hun havde fundet en mentor ligesom Vanessa?

Du har sikkert allerede gættet det: Også Nora Bufé kan nu arbejde så længe med en mentor, som hun har lyst til. Det har vi sørget for. Som national forening koncentrerede vi os længe, faktisk alt for længe om arbejdet med børn og unge mellem 6 og 16 år. Nu arbejder vi også med voksne, uanset hvilket land de kommer fra. 7,5 millioner funktionelle analfabeter, mere end 14 % af de erhvervsaktive – det var for os mere end rigelig anledning til at tænke radikalt anderledes og tilpasse vores frivillige arbejde til virkeligheden.

Kilder

Berliner Zeitung: Ausgabe 75, 30.3.2011, Side 19, Berlin, Analphabetismus.

Die Welt: 20.4. 2011, Seite 4, Lehrer geben den Schu-
len ein Schlechtes Zeugnis

Agence France Press: 28.2.2011

www.mentor-bundesverband.de

www.warumJungennichtmehrlesen.de

